

UPPTÄCKARNA

GENOM NORDEN

LÄRARHANDLEDNING

Innehåll

Hur jobba med materialet	3
Uppdrag 1: Istiden	7
Uppdrag 2: Skanderna	12
Uppdrag 3: Norrsken och midnattssol	16
Uppdrag 4: Island och vulkaner	20
Uppdrag 5: Grönland	24
Uppdrag 6: Färöarna, Svalbard och Surtsey	28
Uppdrag 7: Östersjön	32
Uppdrag 8: Nordisk mytologi	35
Uppdrag 9: Vikingarna	39
Avslutande kapitlet: skrivuppgift	43

Upptäckarna: Genom Norden

Anpassat för åk 4

Om materialet

Upptäckarna: Genom Norden är ett kompletterande undervisningsmaterial för årskurs 4. Det är inte ett heltäckande läromedel, utan ett inspirerande äventyr som väcker nyfikenhet, väver in lite fakta ("skrap-på-ytan") och tränar samarbete.

Materialet består av 9 uppdrag, och varje uppdrag tar cirka **30 minuter** att genomföra. Tanken är att ni gör ett uppdrag i månaden under läsåret.

Inför lektionen

1. Läs igenom hela lektionsupplägget.
 2. Skriv ut:
 - Elevhäftet + introduktionstexten (enbart inför första lektionen)
 - Brevet från Isa & Leo (för att hänga upp i klassrummet)
 - Klurighetsuppgiften (ett ex per grupp, ibland kan du behöva klippa till material)
 3. Förbered en dator/surfplatta per grupp och öppna webbsidan: <https://www.upptackarna.org/norden> på datorerna/surfplattorna. Alternativt inga datorer/surfplattor för eleverna och istället öppnar du webbsidan på din dator.
 4. Gör en gruppindelning - dela in klassen i grupper om 3(-4)
 5. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan
-

Under första lektionen

- Introducera Upptäckarna: Finland då och då och läs introduktionstexten högt för klassen.
 - Dela ut Elevhäftet
-

Så här gör du varje gång

1. Rubrik & bild

Börja lektionen med att visa de två första bilderna i bildspelet för dagens uppdrag (rubrikbilderna).

2. Läs brevet och visa tillhörande bildspel

Läs brevet från Isa och Leo med inlevelse. Använd texten från lärarhandledningen – där står även när du ska klicka fram ny slide i bildspelet.

Tips: Läs långsammare vid viktiga avsnitt, upprepa nyckelord och ge korta förklaringar vid behov.

Alt. 2 Eleverna läser brevet

I vissa uppdrag är tanken att du delar ut ett exemplar av brevet till varje grupp och eleverna läser brevet högt inom grupperna. Du kommer fortfarande att läsa brevet högt för dem och visa tillhörande bildspel, men först efter att de löst klurigheten. Glöm inte bort att läsa högt och visa bilder de gånger eleverna läser brevet högt för varandra!

3. Klurigheten

Dela ut klurighetsmaterialet (alltid efter att du läst brevet). Eleverna ska lista ut en **kod** som läser upp uppdragets nästa steg.

Ge inte mer instruktioner än att de ska klura ut ett kodord. Låt dem fundera, testa idéer och samarbeta. Om de kör fast – hjälp dem lite i rätt riktning. Det är viktigt att **lösningen känns som deras egen**.

4. Koden till webbsidan

Eleverna klickar på rätt uppdrags-knapp på webbsidan <https://www.upptackarna.org/norden> och testar koden.

Antingen gör varje grupp det själva, eller så skriver du in rätt kod på din dator och visar webbsidan på tavlan. Där får klassen ett peppande meddelande från Isa och Leo.

OBS! Koden består alltid av enbart VERSALER om inget annat anges. Eleverna behöver vara uppmärksamma på om koden de får består av enbart versaler, gemener eller en blandning.

5. Dokumentation

Låt eleverna rita eller skriva i sina elevhäften vad de lärt sig. Återvänd gärna till detta senare under året.

6. Fortlöpande skrivuppgift

Till varje uppdrag hör en skrivuppgift där eleverna skapar sin egen berättelse. De hittar på en huvudperson – i samma ålder som dem själva – som i berättelsen reser tillsammans med Isa och Leo. Efter varje uppdrag skriver eleverna ett nytt kapitel, där de beskriver vad deras karaktär är med om.

Berättelserna skrivs i jag-form och får gärna innehålla både fakta och fantasi. En skrivmall finns som stöd till varje uppdrag. På så sätt får eleverna bygga upp en egen bok under äventyrets gång.

Brev från Isa och Leo

- Brevtexten är en introduktion till varje nytt tema.
- Skriv ut brevet och häng upp i klassrummet så eleverna kan läsa det själva vid intresse.
- Breven innehåller ett "skrap på ytan" av faktainnehållet – en nyfiken start, inte ett heltäckande faktablock.
- Brevtexten du ska läsa högt för klassen finns i detta dokument. Notera att texten kan skilja sig åt från texten i utskriften och att du har instruktioner till när du ska byta slide i brevtextversionen i detta dokument.

Bildspel

- Starta med rubrikbilderna.
 - I lärarhandledningen står vilka slides som används till varje uppdrag.
 - Följ instruktionerna i brevet om när du ska klicka fram ny slide.
 - I slutet av varje uppdrag finns en bild som hör till klurigheten (eller ibland en tom bild).
-

Klurigheten och kodordet

- Varje uppdrag innehåller en klurighet som leder till ett kodord.
 - Kodordet skrivs med **VERSALER** om inget annat meddelas. Eleverna behöver vara uppmärksamma på om kodordet de får består av enbart versaler, gemener eller en blandning av båda.
 - Rätt kod låser upp uppdraget låsta webbsida och möjliggör att äventyret fortsätter en annan gång.
-

Elevhäfte

- Skriv ut häftet och dela ut till varje elev.
 - Eleverna dokumenterar sina tankar, nya kunskaper eller bilder efter varje uppdrag.
 - Häftet fungerar som minnesstöd och kan användas för repetition senare.
-

Tips!

- Repetera innehållet från breven då och då under terminen.
- Låt eleverna läsa om breven eller gå tillbaka till tidigare klurigheter.

Uppdrag 1: Spåren i isen – Istiden och hur Norden formades

Tema: Istiden

Mål: Eleven lär sig vad istiden var, hur isen formade Nordens landskap, och vad som hände när isen började smälta.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Elevhäfte (en per elev) - [Skriv ut här!](#)
 - Introduktionen till Upptäckarna: Genom Norden - [skriv ut här!](#) Ett exemplar
 - Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp (som du delar ut till grupperna efter att du högläst brevet för dem)
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 1–10
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Läs introduktionen till Upptäckarna: Genom Norden högt för eleverna.
2. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs brevtextrer högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. (Börja med slide 1-2 innan du börjar läsa brevet). Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
3. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp när du läst klart och kommit till slide 9.
4. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar. Berätta bara att de ska klura ut en kod.
5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
7. Vid ett senare tillfälle påbörjar eleverna skrivandet av sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".

Brev från Isa & Leo

Hej på er, alla nordiska upptäckare!

Det är något magiskt med denna plats. Vi står mitt i en tyst skogsdal omgiven av mjuka berg och stora stenar. Marken är full av rullstenar, klapper och små kullar. Men här är det inte nutiden som känns närmast, utan något mycket äldre – det känns som att hela landskapet viskar om en svunnen tid...

Slide 3: Vi har rest långt tillbaka – inte bara hundratals, utan **tusentals år**. Vi är mitt i spåren efter **istiden**, en tid då hela Norden var täckt av en enorm inlandsis. Tänk dig ett ca 3 kilometer tjockt istäcke över allt!

Det var kallt, tyst och fullt av is. Inga människor bodde här då. Inlandsisen rörde sig långsamt över landskapet, och som en jättestor bulldozer tryckte den ner bergen och drog med sig stora stenblock.

Slide 4: När isen smälte, lämnade den efter sig sjöar, kullar och stenar – sådana vi ser omkring oss just nu!

Slide 5: Titta på världskartan: kan ni hitta **hela Norden** – Sverige, Norge, Danmark, Island och Finland?

(Slide 6+7: Nordiska länderna på världskartan + en mer inzoomad karta)

Slide 8: När isen började smälta för ungefär 12 000 år sedan, började djur och människor komma hit. Människorna levde på jakt och fiske och följde isens kanter norrut. Det här är alltså **början på allt** – det var så Norden blev till, så som vi känner det idag!

Men vad var det som gjorde att isen började smälta? Det har forskare försökt förstå i många år. Vi vet i alla fall att klimatet långsamt blev varmare – och naturen förändrades för alltid.

Nu har vi hittat nåt inristad i en klippa. Det ser ut att vara en klurighet som inlandsisen lämnat oss...

Kan ni lösa den och följa med oss till nästa plats?

/Frusna men nyfikna – Isa & Leo

Fakta – Istiden

- Istiden började för över 100 000 år sedan.
 - Norden täcktes av en **kilometertjock inlandsis**.
 - När isen smälte formade den naturen: **berg, sjöar, dalar och stenar**.
 - De första människorna kom efter istiden, och levde på jakt och fiske.
 - Spår av isen syns än idag – i hela Norden!
-

Klurighet – Isens mönster

I brevet är några bokstäver utbytta mot symboler, spår som inlandsisen lämnat efter sig. Om eleverna byter ut symbolen mot bokstaven som borde stå där istället för symbolen och lägger bokstäverna i ordningen som slide 9 anger, får de kodordet.

Kodord: FJÄLL

Text på upplåst webbsida:

Snyggt jobbat, upptäckare!

Ni har följt spåren som inlandsisen lämnade efter sig – och listat ut koden.

Men nu värmer solen våra kinder, och resan går vidare – till fjällens rike, där bergen sträcker sig mot himlen...

Är ni redo för nya höjder?

Fortlöpande skrivuppgift – En berättelse genom Norden

Syfte:

Den fortlöpande skrivuppgiften är ett kreativt och språkutvecklande inslag i *Upptäckarna – Norden runt med Isa & Leo*. Syftet är att låta eleverna följa med på äventyret genom att skapa en egen berättelse, där de skriver kapitel för kapitel utifrån varje nytt uppdrag.

Eleverna får en chans att fördjupa sig i miljöer, händelser och fakta de möter i breven från Isa och Leo, samtidigt som de tränar på berättande, struktur och fantasi i sitt skrivande.

Upplägg:

Varje elev skapar en huvudperson – en egen karaktär i ungefär samma ålder som dem själva – som i berättelsen reser runt i Norden och får uppleva samma platser som Isa och Leo.

Efter varje uppdrag skriver eleven ett nytt kapitel i sin berättelse. Varje kapitel bygger på den plats och det tema som uppdraget handlar om, till exempel:

- att hamna mitt i ett landskap format av istiden
- att bestiga fjäll i Skanderna
- att stå vid en vulkan på Island
- att möta historier från Kalmarunionen

Till varje kapitel får eleverna en **skrivmall** som stöd, med hjälpfrågor och struktur. Berättelsen skrivs i **jag-form** för att främja identifikation och berättarperspektiv.

Mål med skrivuppgiften:

- Att utveckla elevernas berättande texter genom tydlig struktur: inledning, händelse, avslut
- Att väva in ämneskunskaper från geografi och historia i elevens eget språk
- Att stärka elevernas förmåga att uttrycka sig kreativt, med beskrivningar, känslor och reflektion
- Att öva på återkoppling, skrivprocess och förbättring av egna texter

Tips till dig som lärare:

Låt eleverna arbeta löpande med sina berättelser i ett skrivhäfte eller digitalt dokument. Texterna kan användas för gemensam läsning, kamratrespons eller avslutas i form av en gemensam bok eller utställning.

Att få skriva om äventyret utifrån sin egen fantasi och förståelse för fakta ger både motivation och djupare lärande.

Kapitel 1: En resa till istiden

Du får nu skriva första kapitlet i din egen berättelse. Föreställ dig att du – eller en påhittad person i din ålder – hamnar mitt i istidens landskap!

Skrivmall – Kapitel 1: En resa till istiden**Inledning – Var hamnar du?**

- Vaknar du upp mitt i snön? Ser du en glaciär?
- Hur ser det ut runt dig? Kallt, tomt, vitt?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Rör du dig genom isen? Ser du spår av djur?
- Hur klarar du dig i kylan?

Ett mysterium – Något spännande händer!

- Du hittar något i isen – en kod, ett spår, ett gammalt föremål?
- Vad gör du?

Avslutning – Hur slutar din dag?

- Hur tar du dig vidare? Vad har du lärt dig om istiden?

Uppdrag 2: Skarpa klippor och gröna dalar – Skanderna och fjällnaturen

Tema: Fjäll och berg

Mål: Eleven lär sig om Skanderna, fjällens uppbyggnad, klimatet i fjällområdena, samt växter och djur som lever där. Eleven tränar på att jämföra naturtyper och använda geografiska begrepp.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp (som du delar ut till grupperna efter att du högläst brevet för dem)
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 11-19
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
2. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp när du läst klart och kommit till slide 18.
3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna skrivandet på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".

Brev från Isa & Leo – Skarpa klippor och gröna dalar

Hej från höga höjder, fjällspanare!

Vi står just nu på en stenig stig, med utsikt över dalar, sjöar och snöklädda toppar. Vi hör vind som viner, känner den klara, kalla luften.

Slide 13: Långt där borta ser vi en fjällräv smyga fram.

Slide 14: Vi har tagit oss till **Skanderna**, bergskedjan som sträcker sig genom **Norge och Sverige**.

Slide 15: Vi har färdats till ett av Nordens mest storslagna landskap. Här finns **fjäll**, alltså berg som ligger ovanför trädgränsen – där träden inte längre växer för att det är för kallt och blåsigt. Marken är täckt av lavar, mossor och tåliga fjällväxter. Renar strövar omkring och letar efter mat under snön.

Slide 16: Vi rör oss genom **kalfjäll**, där det är öppet och kallt. I lägre höjd ser vi **fjällbjörkar**, små knotiga träd som klarar sig trots kylan. Djurlivet här är anpassat efter det tuffa klimatet – med djur som har tjock päls, och som byter färg på vintern för att smälta in i snön.

Slide 17: Vi står nu vid **Kebnekaise**, Sveriges högsta berg. Det är över 2000 meter högt! Det känns som om vi kan se hela världen härifrån.

Visste ni att Skanderna är resterna av en mycket gammal bergskedja som bildades för hundratals miljoner år sedan?

Men nu börjar det skimra i horisonten... som ett svagt, grönt ljus. Kan det vara...?

Först måste ni lösa en klurig uppgift. Den kommer ge er en **ledtråd** till vårt nästa mål!

/Vindpinade men vid gott mod – Isa & Leo

Faktaruta – Skanderna och fjällnaturen

- Skanderna är en bergskedja som går genom Norge och Sverige.
 - Fjäll är berg som ligger ovanför trädgränsen.
 - Här är klimatet kallt, med kort sommar och lång vinter.
 - Kalfjäll är områden helt utan träd, med mossor, lavar och låga växter.
 - Vanliga djur i fjällen är ren, fjällräv och fjällripa.
 - Kebnekaise är Sveriges högsta berg (över 2000 m).
-

Klurighet – “Klockan”

I brevet från Isa och Leo finns ljusgrå symboler inritade. Dessa symboliserar klockans visare och olika klockslag. Varje klockslag symboliserar en bokstav. Med hjälp av slide 18 kan eleverna lista ut koden.

Kodord: LJUS

(en ledtråd till nästa uppdrag om norrsken och midnattssol)

Text på upplåst webbsida:

Ni löste fjällets kod – starkt jobbat!

Fjällen bjuder på mäktig natur, tystnad och vilda djur.

Men längre norrut händer något märkligt på himlen.

Vi reser vidare mot en plats där nattens mörker ibland exploderar i färger.

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 2: Ett äventyr bland fjällen

Innehåll:

Din karaktär följer med Isa och Leo till Skanderna. Vad ser ni? Vad händer? Vad gör din huvudperson?

Skrivmall: En dag i fjällen

Inledning – Var är du?

- Du vaknar i en kåta eller fjällstuga.
- Hur ser naturen ut runt dig? Vad hörs? Vad luktar det?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Ni vandrar över kalvfjäll.
- Ni ser djur, kanske ett rovdjur eller en renhjord.
- Hur reagerar du? Vad lär du dig?

Ett oväntat ögonblick

- Ett väderomslag? En storm? En gammal samisk berättelse?
- Vad gör du? Vad händer med Isa och Leo?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Ni når en utsiktsplats.
- Vad tänker du när du ser ut över landskapet?

Uppdrag 3: Norrsken och midnattssol – Naturfenomen i norr

Tema: Norrsken, midnattssol, polarnatt

Mål: Eleven får förståelse för naturfenomen som bara syns långt norrut, och hur de påverkar livet.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 20-26
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Dela ut ett exemplar av brevet per grupp.
 2. Visa slide 20-21 och be dem sedan läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 3. När de läst brevet klart projicerar du slide 25 på tavlan.
 4. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 6. När de löst klurigheten är det din tur att läsa brevet högt för klassen och samtidigt visa tillhörande bildspel. Eleverna får en repetition och får se bilder som kan bidra till att kunskaperna är lättare att minnas.
 7. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 8. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa & Leo

Hallå där igen, upptäckare!

Nu har vi tagit oss ännu längre norrut – det känns nästan som om vi är på väg mot jordens ände! Det är kallt, tyst, och mörkt fastän klockan är mitt på dagen.

Slide 22: Vi befinner oss nära **polcirkeln**, där något “magiskt” kan hända på himlen...

Slide 23: Plötsligt börjar det skimra grönt och rosa ovanför oss – som om någon målar med ljus. Det är **norrskenet**! Ett ljusfenomen som bara syns långt norrut (eller långt söderut på södra halvklotet - “sydsken”). Det uppstår när solens strålar krokar med jordens luft högt, högt upp och resultatet är detta dansande sken.

Slide 24: Här uppe är dagarna och nätterna annorlunda än vad vi är vana vid. På sommaren går solen aldrig ner (i över 40 dagar) – det kallas **midnattssol**. På vintern syns solen inte alls under flera veckor – det kallas **polarnatt**.

Vi träffade en person som berättade att det är både vackert och lite konstigt att leva här. Tänk att inte se solen på flera veckor.

Men nu... dags att lysa upp hjärnorna lite också – med en klurighet! Klarar ni den, får ni nästa ledtråd.

/Isa & Leo – stelfrusna men stjärnklara

Faktaruta – Norrsken och midnattssol

- **Norrskenet** uppstår när partiklar från solen träffar jordatmosfären.
- Fenomenet syns oftast i områden nära **polcirkeln**.
- **Midnattssol** innebär att solen aldrig går ner under sommaren.
- **Polarnatt** innebär att solen aldrig går upp under vintern.
- Dessa fenomen påverkar sömn, vardag och traditioner i norra Norden.

Klurighet – “Kommando”

På brevet finns ett rutfält med bokstäver. Den ljusblåa rutan indikerar var de ska “stå” när de startar. Pilarna på slide 25 ger dem kommandon - information om hur många steg och i vilken riktning de ska röra sig i rutfältet. Alla bokstäver de “kör över” bildar kodordet.

Kodord: ELD

Text på upplåst webbsida:

Bra jobbat! Ni knäckte ljusets gåta!

Nästa resa för oss går till en plats där marken rör sig och elden sprutar ur jorden.

Vi reser mot en ö som formats av vulkaner och glaciärer – där eld och is lever sida vid sida.

Häng med!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 3: Under den dansande himlen

Innehåll:

Din karaktär befinner sig i norra Sverige eller Norge. Beskriv hur det är att uppleva norrskenet, midnattssolen eller polarnatten.

Skrivmall: En natt som dagen

Inledning – Var är du?

- Du tittar upp på himlen.
- Är det norrsken? Eller är det mitt i natten men solen lyser ändå?

Mitt på dagen/natten – Vad händer?

- Hur känns det att inte ha mörker? Eller att aldrig se solen?
- Ser du något märkligt på himlen?

Ett oväntat ögonblick

- Någon berättar en samisk sägen? Ett djur dyker upp i natten?
- Vad lär du dig?

Avslutning – Hur slutar upplevelsen?

- Vad tänker du om ljus, mörker och att bo i norr?

Uppdrag 4: Vulkaner i havet – Island sprakar av eld och is

Tema: Vulkaner, Island, geologi

Mål: Eleven lär sig varför Island har så många vulkaner och hur landets unika natur ser ut.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar
 - Klurighetsutskrift - [Skriv ut här!](#) Du behöver klippa ut pappersremssorna inför detta uppdrag, åtminstone en remsa per grupp.
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 27-36
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Skriv ut klurighetspappret och klipp isär alla remsor, åtminstone en remsa per grupp.
 2. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 3. Dela ut pappersremssorna, åtminstone per grupp, när du läst klart. Projicera slide 35 på tavlan efter att du delat ut remssorna men uppmärksamma inte eleverna på sliden.
 4. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna skrivandet på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa & Leo

Hej upptäckare!

Vi trodde att vi reste norrut till kyla och is, men här är det tvärtom – det ryker ur marken, det bubblar i vattenpölar och vi ser svart, hård sten som ser ut som flytande lava som frusit mitt i ett språng.

Slide 29: Vi har landat på **Island** – en ö mitt i Atlanten som bokstavligen formats av **eld**.

Slide 30: Kan ni peka ut på världskartan var Island finns?

(Slide 31: Island på världskartan)

Under oss möts två stora jordplattor, den **eurasiska** och den **nordamerikanska**. När de glider isär pressas glödande magma upp ur jordens inre – och bildar vulkaner.

Slide 32: Vi ser en vulkan långt borta och frågar en lokal guide vad som händer om den får utbrott. "Det beror på vilken," säger hon. "Här lever vi med vulkaner. Vi får varma källor, men ibland också askmoln som stoppar flygplan."

Slide 33: Hon berättar om **Eyjafjallajökull** som fick utbrott 2010.

Tack vare värmen i marken använder islänningarna **geotermisk energi** – jordvärme – för att värma upp sina hus. Det är både smart och miljövänligt.

Slide 34: Vi badar just nu i en varm källa ute i naturen – medan snö faller runt omkring oss. Magiskt!

När ni gjort det är det dags att klura på nästa kodord. Titta noga på sprickorna i lavastenen vi hittade – de verkar forma bokstäver...

/Isa & Leo – varma i vattnet men med kalla näsor

Faktaruta – Island och vulkaner

- Island ligger där två jordplattor möts: den eurasiska och nordamerikanska.
 - Vulkaner bildas där plattorna glider isär och magma pressas upp.
 - Vulkanutbrott formar landskapet och kan påverka både Island och andra länder.
 - Island har många varma källor och använder jordvärme till uppvärmning.
 - Landets natur består av lavafält, glaciärer och gejsrar.
-

Klurighet – “Spiralen”

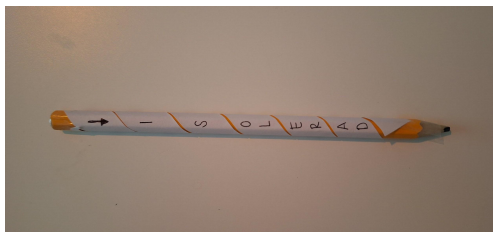
Inför dagens uppdrag behöver du klippa ut remsorna med bokstäver i urskriftsmaterialet.

Innan ni drar igång med dagens uppdrag ber du eleverna ta fram en vanlig blyertspenna. Berätta inte att den behövs till klurigheten.

Dela ut varsin pappersremsa till grupperna (du kan dela ut fler per grupp om du vill) och projicera slide 35 på tavlan. Uppmärksamma dem inte på sliden.

Eleverna ska komma på att de ska vira pappersremsan runt blyertspennan (se bilden). När de gjort denna blir koden synlig.

Kodord: ISOLERAD

Text på upplåst webbsida:

Ni klarade det – starkt jobbat, upptäckare!

Nu väntar världens största ö. Där har människor överlevt i tusentals år i ett av jordens tuffaste klimat. Hur har de lyckats? Och vilka djur simmar djupt i det iskalla vattnet?

Hänger ni med?

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 4: Eld under fötterna

Innehåll:

Din karaktär landar på Island, mitt bland vulkaner och varma källor.

Hur känns det att stå på mark som kan explodera? Eller bada i varmt vatten mitt i snöstorm?

Skrivmall: En dag på den eldiga ön

Inledning – Var är du?

- Vad ser du? Svart lava, rykande jord, glaciärer?
- Vad känner du? Värme, lukt av svavel, snö i luften?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Du får lära dig om vulkaner – kanske följa med en lokal guide?
- Ser du en gejser spruta? Får du bada i en varm källa?

Något oväntat händer

- Marken skakar lätt? Någon berättar om ett gammalt utbrott?
- Du får se något märkligt i lavan?

Avslutning – Hur slutar din dag?

- Vad tänker du innan du somnar? Skulle du kunna bo här?

Uppdrag 5: Is, jakt och jättedjur – Grönland, inuiter och blåvalar

Tema: Grönland, inuitisk kultur och djurliv

Mål: Eleven lär sig om Grönlands natur, inuiternas liv och traditioner, och får en förståelse för Arktis djur – särskilt blåvalen.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 37-48
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp och instruera grupper att de ska läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. När de läst brevet projicerar du slide 47 på tavlan.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Nu är det din tur att läsa brevet från detta dokument högt för klassen och visa tillhörande bilder.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna skrivandet på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa och Leo – Is, jakt och jättedjur

Hej där, upptäckare!

Vi har hamnat på en plats som nästan bara är täckt av snö och is. Runt oss breder ett vitt landskap ut sig så långt ögat når, och luften är så kall att det nyper i kinderna.

Slide 39: Vi är på **Grönland**, världens största ö – men trots namnet är det inte särskilt grönt här. Det mesta är täckt av inlandsis och snö, och klimatet är riktigt tufft.

Slide 40: Kan ni hitta grönland på världskartan?

(Slide 41: Grönland på världskartan)

Slide 42: Vi ser några människor röra sig bort i en båt – de är **inuit**, Grönlands ursprungsbefolkning. Vi får veta att inuiterna är skickliga jägare och fiskare, och att deras liv alltid varit anpassat till kylan, isen och djuren som lever här.

Slide 43: Förr bodde många i igloos på vintern, men idag bor de oftast i moderna hus, även om mycket av kulturen lever kvar.

Grönland har hört till Danmark sedan 1700-talet, men första inuiterna...

Slide 44: ... vandrade till Grönland från Kanada för ungefär 1000 år sedan. Idag är cirka en sjundedel av Grönlands yta möjlig att bo på. En del av Grönland är täckt med ett tre kilometer tjock lager av is. Om all den isen smälte, skulle världshavsnivån stiga med sex meter.

Plötsligt hör vi ett mäktigt ljud – *vuuuuuush* – och ett enormt djur dyker upp ur vattnet!

Slide 45: Det är en **blåval** – världens största djur! Forskare tror att det varken finns eller någonsin har funnits ett större djur.

Slide 46: Blåvalar kan bli över 30 meter långa och väga lika mycket som 25 elefanter tillsammans. Trots sin storlek äter de pyttesmå djur som kallas **krill**.

Vi står bara tysta och tittar, alldeles tagna. Naturen här är hård – men också vacker och mäktig. Och det gäller att förstå den, för att kunna leva här.

Men vänta – Leo hittar något i snön... en mobiltelefon! Den ser rätt så gammal ut. Typ en sån hade våra föräldrar när de var unga.

Dags att lista ut koden!

/Isiga men nyfikna – Isa & Leo

Faktaruta – Grönland, inuiter och blåvalar

- Grönland är världens största ö och ligger mellan Nordamerika och Arktis.
- De flesta invånare är inuiter, som länge levt av jakt och fiske i det kalla klimatet.
- Inuiterna är skickliga överlevare och har traditioner som bygger på samarbete och respekt för naturen.
- Blåvalen är världens största djur, men den äter bara små krill.
- Grönland är täckt av is, men har även vackra fjordar, glaciärer och ett rikt djurliv.
- Trots klimatförändringar finns fortfarande många djurarter i Arktis – men de är hotade.

Klurighet – “SMS”

När eleverna läst brevet högt för varandra inom grupperna, klickar du fram till slide 47. I brevet kan eleverna se 5 tal skrivet i ljusgrått: 555 88 66 66 33. På slide 47 ser de en gammal mobiltelefon. Som på gammalt vis, när man skrev sms med mobiltelefon, ska eleverna tänka att de trycker 3 gånger på knapp 5 (som talet 555 indikerar) och får därmed bokstaven L.

KODORD: LUNNE

Text på uppläst webbsida

Snyggt jobbat, upptäckare!

Ni har tagit er genom is och snö, lärt er om livet på Grönland och fått veta mer om både människor och djur i ett av världens tuffaste klimat.

Men äventyret är långt ifrån över...

Snart styr vi vidare mot platser där vinden viner, klipporna stupar och naturen bestämmer villkoren.

Håll i mössan – nästa uppdrag blåser snart in!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 5: En dag på Grönland

Innehåll:

Eleven skriver ett kapitel där huvudpersonen besöker Grönland i nutid, möter inuiter och kanske får syn på en blåval. De får uppleva klimatet, kulturen och djurlivet.

Skrivmall: En dag på Grönland

Inledning – Var är du?

Du vaknar – var befinner du dig?
Hur ser det ut omkring dig? Kallt, vitt, snöigt?
Hur känns luften? Vad har du på dig?

Mitt på dagen – Vad händer?

Träffar du någon från platsen?
Vad får du veta om hur människor lever här?
Får du se något djur – en säl, en blåval? Hur reagerar du?

Något oväntat händer!

Ett väderomslag? Någon går vilse? Ett isberg kraschar?
Hur löser du situationen?

Avslutning – Hur slutar din dag?

Vad tänker du på innan du somnar?
Vad kommer du minnas mest från dagen?

Uppdrag 6: Hemliga öar – Färöarna, Svalbard och Surtsey

Tema: Avlägsna öar i Norden

Mål: Eleven får lära sig om Färöarna, Svalbard, Surtsey, klimat, natur och djur.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 49-59
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide.
 2. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp när du läst klart och kommit till slide 58.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa & Leo – Höga klippor och isbjörnar i sikte

Hej där, nyfikna utforskare!

Slide 51: Idag kommer vi besöka tre mycket speciella platser i Norden – **Färöarna, Svalbard och Surtsey**. De ligger långt från fastlandet, men har ändå en viktig plats i Nordens historia och natur.

Slide 52: Vi står just nu på Färöarna – gröna kullar och branta klippor reser sig upp ur havet. Här bor inte så många människor, men får och sjöfåglar är överallt...

Slide 53: ... bl.a. lunnefåglar! Vi hör vågorna slå mot bergen och ser gräsbevuxna hus med tak som nästan smälter in i naturen.

Slide 54: Plötsligt surrar kompassen och vi förflyttas långt norrut – till **Svalbard**, en ögrupp nästan uppe vid **Nordpolen**. Här är luften iskall och snön knarrar under våra skor. Vi ser spår i snön...

Slide 55: ... av **isbjörn**! Svalbard är inte bara hem åt isbjörnar, fjällrävar och valrossar – det är också en plats där människor forskar om klimatet.

Slide 56: Här finns **permafrost**, alltså mark som alltid är frusen, och man kan se hur klimatet förändras över tid.

Vi ser också det berömda **frövalvet** – ett jättestort förråd där man sparar frön från hela världen, som ett slags säkerhet för framtiden.

Vet du eller kan du gissa till vilka länder Färöarna och Svalbard tillhör? Jo, Färöarna tillhör Danmark och Svalbard tillhör Norge.

Slide 57: Plötsligt ser vi något väldigt speciellt i fjärran – en ö som inte ens fanns förut! Det är Surtsey, en vulkanö som dök upp ur havet söder om Island år 1963. Tänk dig – då sprutade lava och aska upp ur havsbotten och skapade en helt ny ö som tillhör Island! Det är som att naturen själv byggde en ö framför människornas ögon. Ingen får bo där, för forskare vill studera hur livet sakta flyttar in – först små växter, sedan fåglar, kanske till och med insekter.

Kan ni lista ut vilket ord som gömmer sig i isbitarna vi hittat?

/Isa & Leo – frusna men fascinerade

Faktaruta – Färöarna & Svalbard

- **Färöarna** ligger i Atlanten och tillhör Danmark. Klimatet är blåsig och fuktigt.
 - **Svalbard** tillhör Norge och ligger långt norrut, i Norra ishavet.
 - På Svalbard finns isbjörnar, permafrost och forskningsstationer.
 - Frövalvet på Svalbard lagrar växtfrön från hela världen.
 - På båda platserna bor få människor – men naturen är mäktig och viktig.
 - Surtsey är en vulkanö som bildades söder om Island år 196.
-

Klurighet – “Bokchiffer”

På slide 58 finns instruktionerna eleverna ska följa för att hitta de fem bokstäverna från brevet som de behöver för att bilda kodordet. I nedre högra hörnet finns en ledtråd: R.O.B = Rad.Ord.Bokstav. Först talet anger vilken rad, räknat uppifrån, andra talet anger vilket ord i ordningen på den raden och sista talet berättar vilken bokstav i ordning i det ordet, ex: 5.3.1 = H

Kodord: HAVET

Text på upplåst webbsida:

Ni klarade det – ännu ett uppdrag i hamn!

Ni har utforskat några av Nordens mest avlägsna platser. Där klimatet är tufft, naturen mäktig och människorna få men uthålliga.

Nu är det dags att resa från de karga öarna till något större – en plats som binder samman hela Norden.

En plats där djur, människor, båtar och historia korsat varandras vägar i hundratals år.

Packa flytväst och nyfikenhet – nästa uppdrag väntar!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 6: På kanten av Norden

Innehåll:

Din karaktär landar först på Färöarna, sedan på Svalbard.

Hur känns det att leva på en plats där vädret styr vardagen – eller där en isbjörn kan dyka upp?

Skrivmall: En dag bland öar och is

Inledning – Var är du?

- Hur ser landskapet ut? Karga klippor, gröna kullar, evig snö?
- Vad hör du? Vind, fåglar, tystnad?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Du möter djur, ser ett forskningscenter eller får följa med en lokal boende.
- Kanske lär du dig om frövalvet eller får se en isbjörn på håll?

Något oväntat händer

- En storm blåser in? Kompassen krånglar? Du glider iväg på ett isflak?

Avslutning – Hur slutar din dag?

- Är du redo att lämna? Eller vill du stanna i kylan ett tag till?

Uppdrag 7: Havet binder oss samman – Östersjön och livet under ytan

Tema: Östersjön

Mål: Eleven lär sig om Östersjöns djur, miljö och hur havet binder samman Norden.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp (som du delar ut till grupperna efter att du högläst brevet för dem)
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 60-68
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp och be dem läsa brevet högt inom gruppen.
 2. När de läst brevet klart klickar du fram slide 67.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Nu är det din tur att läsa brevet högt (från detta dokument) och visa tillhörande bildspel.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa & Leo

Hallå från vattnet, upptäckare!

Vi gungar fram på ett litet fartyg – vågorna kluckar mot sidan, och vinden luktar salt och tång.

Slide 62: Runt omkring oss breder **Östersjön** ut sig – havet som ligger mellan Sverige, Finland, Danmark och Baltikum.

Slide 63: Det ser kanske lugnt ut, men under ytan pågår massor!

Slide 64: Vi ser **säl** dyka upp en bit bort, och en **torsk** glittrar till i vattnet. På havsbotten lever musslor och andra små djur som renar vattnet. Det här havet är hem åt många arter – men det är också känsligt.

Vet ni varför Östersjön är speciellt? Det är nästan som en blandning av sjö och hav!

Slide 65: Det är **bräckt vatten**, vilket betyder att det är en blandning av salt och sötvatten. Många djur som lever här är anpassade till just det.

Slide 66: Vi läste också att Östersjön är ett av de mest trafikerade haven i världen. Varor transporteras mellan länderna, och i hundratals år har människor färdats här för att handla, samarbeta – och ibland strida.

Men... det ser ut som om något guppar i vattnet. Det är en flaskpost! Där i ligger... en kod?

Kan ni hjälpa oss att lista ut den?

/Saltstänkta men nyfikna – Isa & Leo

Faktaruta – Östersjön

- Östersjön är ett innanhav omgivet av Norden och Baltikum.
- Vattnet är bräckt – en blandning av salt och sött vatten.
- Här lever sälar, torsk, blåmusslor och många andra arter.
- Havet har varit viktigt för handel och samarbete i Norden.
- Östersjön är känslig för föroreningar. Det är viktigt att vi skyddar den.

Klurighet – “Alfabetspussel”

I brevet finns ett rutfält med alfabetets samtliga bokstäver. På slide 67 ser eleverna "pusselbitar". Den första pusselbiten har ett N synligt och ett frågetecken. Eleverna ska tänka sig att de lägger pusselbiten i sitt alfabetsrutfält så att B läggs ovanpå B och sedan ska de försöka föreställa sig vilken bokstav som hamnar under frågetecknet (bokstaven M).

Kodordet: MIDGÅRD

Text på upplåst webbsida:

Grattis – ni har dykt ner i Östersjöns hemligheter och tagit er upp med ännu en kod i handen!

Ni har lärt er om vikten av ett hav som binder samman våra nordiska länder, och hur djur, växter och människor påverkar och påverkas av Östersjön.

Men äventyret är inte slut än...

Snart ska vi resa ännu längre – bort från havets djup till myternas värld. Där väntar gudar, jättar och hemliga symboler. Är ni redo att möta berättelserna som formade vårt nordiska arv?

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 7: En dag på Östersjön

Innehåll:

Din karaktär får färdas över havet. Kanske som sjöman, forskare eller bara resenär. Hur var det att leva nära havet? Vad såg och upplevde din huvudperson?

Skrivmall: En dag på havet

Inledning – Var är du?

– Du är på en båt mitt på havet. Beskriv vinden, doften, ljuden.

Mitt på dagen – Vad händer?

– Du möter djur, pratar med någon om havets betydelse.

Något oväntat händer

– Storm? Någon ramlar överbord? Ett hemligt meddelande dyker upp?

Avslutning – Hur slutar din dag?

– Kommer du iland? Vad har du lärt dig om havet?

Uppdrag 8: Gudar, jättar och världsträd – Nordisk mytologi

Tema: Nordisk mytologi

Mål: Eleven får en inblick i fornnordisk tro, gudar, jättar och hur människor i Norden förr förklarade världen genom mytologiska berättelser.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [Skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Klurighetsutskrift - [Skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 69-75
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Dela ut ett exemplar av brevet per grupp och låt dem läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. Dela ut ett exemplar av klurighetspappret till varje grupp, efter att de läst brevet klart, och klicka dig fram till slide 74.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Nu är det din tur att läsa brevet (från detta dokument) högt och visa tillhörande bildspel.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse "En tidsresa genom Europas historia".
-

Brev från Isa & Leo – Gudar, jättar och världsträd

Hallå där, upptäckare!

Nu har vi rest bakåt i tiden – till en värld där gudar, jättar och märkliga väsen fanns överallt! Vi befinner oss i det forntida Norden, långt innan kristendomen kom. Här trodde människor på gudar som styrde världen – och de berättade sagor om deras äventyr för att förklara allt från väder till krig och jordens skapelse.

Slide 71: Just nu står vi vid en stor runsten. De gamla tecknen berättar om asagudarna –

Slide 72: den mäktige Oden, åsguden Tor, den listige Loke och den vackra Freja.

Oden har bara ett öga – det andra offrade han för att få visdom. Han red på en åttabent häst och visste mycket om framtiden.

Tor är stark och dundrar fram med sin hammare Mjölner. När det åskar sa man att Tor är ute och slåss med jättar!

Slide 73: Vi ser också en bild på ett träd – det är Yggdrasil, världsträdet. I nordisk mytologi höll det samman hela världen. Bland grenarna och rötterna fanns olika världar: människornas Midgård, gudarnas Asgård, jättarnas Jotunheim – och till och med dödsriket Hel.

De här berättelserna kallas myter – och även om folk inte trodde på dem som vi tror på fakta idag, så spelade de en viktig roll. De höll samman samhället, gav tröst och förklarade världen. Människorna trodde att gudarna påverkade vädret, skördarna och om det blev fred eller krig. För att få skydd eller lycka kunde folk offra mat, djur eller smycken till gudarna. Berättelserna om gudarna fördes vidare vid elden på kvällarna – de var en viktig del av livet och gemenskapen.

Isa tycker att det är både läskigt och spännande. Leo försöker se om Mjölner ligger gömd någonstans – men han hittar bara en träklubba. Vilka gudar tycker ni verkar mest intressanta?

Nu är det dags för en ny klurighet som behöver lösas för att vi kan ta oss vidare på äventyret!

/Er sista (men fortfarande nyfikna) agentduo – Isa & Leo

Faktaruta – Nordisk mytologi

- Fornnordisk tro fanns i Norden innan kristendomen spreds.
 - Viktiga gudar: **Oden** (vishet), **Tor** (åska), **Freja** (kärlek), **Loke** (list).
 - Myterna förklarade naturen, vädret och livets mening.
 - Världen hölls samman av världsträdet **Yggdrasil**, där både gudar och jättar fanns.
 - Många berättelser spreds muntligt och ristades på runstenar.
 - Den nordiska mytologin lever kvar i namn på veckodagar, filmer och böcker.
-

Klurighet – “Koordinater”

Skriv ut klurighetspappret och dela ut en per grupp efter att de läst brevet högt för varandra.
Visa slide 74. Eleverna ska kryssa för eller färglägga de rutfält som koordinaterna leder dem till.
De ikryssade rutorna/färglagda rutorna bildar tre bokstäver.

Kodord: TOR

Text på upplåst webbsida

Ni har lärt er om gudarna som en gång styrde människors liv i Norden.
Isa och Leo känner hur vinden vänder och doften av salt hav når dem.
Kanske är det dags att ta sig till en tid då dessa gudar fortfarande dyrkades,
och då modiga sjömän byggde skepp som kunde segla världen runt...

Häng med på nästa uppdrag – över hav och land!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 8: En dag bland gudar och jättar

Din huvudperson kliver in i en värld där Oden vakar med sitt ena öga och Tor dundrar över himlen. Vad ser hen? Är hen kanske en ung lärling till en völva (spåkvinna), eller en krigare som söker en gud?

Innehåll:

- Beskriv en plats i mytologins värld (Midgård? Asgård?)
 - Möt minst en av gudarna
 - Något märkligt händer – ett uppdrag från en gud?
 - Hur slutar dagen – och vad bär huvudpersonen med sig?
-

Skrivmall – En dag i mytologins värld

Inledning – Du vaknar upp:

Var är du? Hur ser platsen ut? Vad hör du?

Beskriv stämningen – är det magiskt, tyst, stormigt?

Mitt på dagen – Ett möte:

Vem möter du? Vad vill de?

Hur reagerar du?

Konflikt eller äventyr:

Ett uppdrag? Ett farligt möte? Ett mystiskt tecken?

Hur löser du det?

Avslutning:

Vad har du lärt dig? Hur avslutas dagen?

Tips till eleven:

- Använd fantasin, men försök få in något du lärt dig om mytologin
- Beskriv känslor och stämningar
- Skriv i jag-form

Uppdrag 9: Över hav och land – Vikingarnas resor och vardag

Tema: Vikingatid

Mål: Eleven lär sig om vikingarnas resor, handel, plundringar och vardagsliv.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp (som du delar ut till grupperna efter att du högläst brevet för dem)
 - Klurighet - [Skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp som du delar ut efter att ni läst brevet högt.
 - Presentation: Upptäckarna - Genom Norden Slide 76-84
 - Tillgång till digital enhet för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide.
 2. Dela ut ett exemplar av klurighetspappret per grupp.
 3. Låt svarar på repetitionsfrågorna så självständigt som möjligt.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna skrivandet på sin berättelse kapitel 9 i "En tidsresa genom Europas historia". Ett tag senare skriver eleverna det avslutande kapitlet i berättelsen.
-

Brev från Isa & Leo – Över hav och land

Hallå där, modiga upptäckare!

Slide 78: Vi har hamnat mitt i en hamn. Runt oss står det långa, smala båtar med höga drakhuvuden framtill – det måste vara vikingaskepp! Vi hör höga rop, hammarslag och vågskvalp. Här pågår det full fart: några lastar tunnor, andra smider järn, och längre bort tränar några barn på bågskytte.

Vi har rest ungefär 1000 år bakåt i tiden – till vikingatiden. Vikingar fanns i Norden under åren 800 till 1050 e.Kr. De var inte bara krigare, som man ibland tror, utan också bönder, hantverkare, köpmän och sjömän.

Slide 79: De reste långt – till bl.a. England, Irland och Frankrike.

Slide 80: Skeppen var snabba och kunde ta sig fram både till havs och på floder. Det var så de kunde både handla och plundra.

Slide 81: Vikingarna tog med sig bärnsten, järn och pälsar och bytte mot glas, smycken och silver. Ibland bosatte de sig på nya platser.

Slide 82: Vi ser också något annat: en gård där kvinnor väver, lagar mat och tar hand om djuren. Livet var hårt, men gemenskapen var stark. Maten lagades över öppen eld, och man sov på halm i låga hus.

Vikingarna trodde på många gudar, precis som vi såg i förra uppdraget – Oden, Tor och Freja var några av de viktigaste. När de dog trodde de att de kunde komma till Valhall, om de varit modiga i strid.

En sista klurighet?

/Erfarna seglare på tidsresor – Isa & Leo

Faktaruta – Vikingar

- Vikingatiden var cirka 800–1050 e.Kr.
 - Vikingar var krigare, bönder, handelsmän och upptäcktsresande.
 - De reste till många länder, både i väst och öst.
 - Skeppen kunde segla både till havs och på floder.
 - Vikingarna trodde på asagudar som Oden, Tor och Freja.
 - Runor var deras skriftspråk, ofta ristat i sten.
-

Klurighet – “Repetition”

Eleverna får ett korsord med repetitionsuppgifter, en fråga från varje uppdrag. När de fyllt i alla svar får de se om de lyckas hitta kodordet. De ska läsa av korsordet lodrätt i den “kolumn” som är nio bokstäver lång.

Kodord: RESANSLUT

Text på upplåst webbsida

Ni har tolkat runorna – bra gjort!

Isa och Leo vet nu att deras resa börjar närma sig sitt slut. Men innan de återvänder hem till sin tid vill de tacka er. Ni har rest genom norrsken, fjäll, isländska vulkaner, gamla riken och havets djup.

Nu är det dags för ett sista avsked – och en chans att själv berätta om allt ni upplevt...

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 9: Ett farväl till Norden

Innehåll:

Eleven skriver ett kapitlet där huvudpersonen reflekterar över ett möte med vikingar.

När vi kom fram...

Var hamnade ni? Vad såg du först? Vad var det för ljud och dofter?

Jag fick syn på...

Berätta om en plats, en person eller en händelse du såg.

Kanske ett vikingaskepp, ett smedjearbete eller ett vikingabarn?

Jag lärde mig att...

Beskriv något nytt du förstod om hur vikingarna levde – t.ex. att de inte bara var krigare, att de reste långt, att de trodde på flera gudar eller hur de bodde.

Det mest spännande var...

Vad var mest intressant eller överraskande för dig? Var det något som gjorde dig nyfiken?

Sen åkte vi vidare...

Berätta kort hur det kändes att lämna platsen – och om du tror att du kommer minnas något särskilt från detta uppdrag.

Avslutande skrivuppgift – Tillbaka till nutid: Ett äventyr att minnas

Syfte: Eleven får reflektera över hela sin resa i Norden tillsammans med Isa och Leo, vad hen lärt sig och hur det känns att vara tillbaka i nutid.

Instruktion:

Din huvudperson har nu varit med om ett otroligt äventyr. Tillsammans med Isa och Leo har ni rest genom hela Norden. Ni har sett norrsken, klättrat i fjällen, lärt er om vulkaner, fartyg, blodiga händelser och fredliga lösningar.

Nu är det dags att återvända hem – till nutiden.

Skriv det allra sista kapitlet i din berättelse. Fundera på:

- Vad har din huvudperson varit med om?
- Vad var mest spännande eller lärorikt?
- Hur känns det att vara tillbaka hemma igen?

Skrivmall: Hemkomsten – ett äventyr i minnet

Inledning – Tillbaka i nutid

– Din huvudperson vaknar upp... kanske i sin egen säng. Är allt som vanligt? Hur känns det i kroppen?

– Känns det som om resan var på riktigt?

Mitt på dagen – Tankar och minnen

– Vad tänker din huvudperson på under dagen?

– Minns hen särskilda platser? Personer? Något nytt hen lärt sig?

Något viktigt blir tydligt

– Din huvudperson inser något. Vad har förändrats inom hen?

– Vad skulle hen vilja berätta för sina kompisar eller sin familj?

Avslutning – Tiden efter äventyret

– Hur känns det nu när resan är slut?

– Vad kommer din huvudperson alltid att minnas?